

„Küldjön hozzá szenpektákat, vagyis idősebb, bölcs testvéreket” (RB 27, 5-6)

A cím a Kr. utáni 6. században írt benedeki Regulából származik, amely önálló, de ugyanakkor a mának is üzenetet közvetítő világot foglal magában. A mondat, s a benne szereplő idegen kifejezés bővebb magyarázatot és kibontást igényel.

Bevezető gondolatok a bencés Regula világába

A názáreti Jézust követő nemzedékek válaszra váró és nemzedékenként megújuló kérdése: ki lehet Jézus tanítványa? Mi tesz bennünket tanítványokká, végső soron keresztényekké? A szüzesség, az aszkézis, a szegénység és a szerzetesi életalakítás (fogadalmak) feleletet kíván adni a kérdésre. Az egyházatyák ugyancsak erre a kérdésre válaszolnak, amikor az Evangéliumot értelmezik és tanítják.

A tánclépéseknek és a közlekedésnek egykor éppúgy, mint ma, megvoltak, illetve megvannak a maga szabályai. Az emberek együttélésének szintúgy; legyen az házasság, család, társadalom vagy vállalkozás. Majd e szabályokat konstitúciókban, rendelkezésekben rögzíti az ember, sőt a vitás kérdések megoldásának is próbál teret biztosítani. A Krisztust követők egyéni útja, a szerzetesség történetében a remetéké, eljutott addig a pon-

tig, amikor több szempontból is üdvösnek látszott szabályzatot írni azok számára, akik együtt kívántak élni. De mi az, ami más a közösségben? A közösség felajánlja a szerzetesnek, hogy életre szóló döntését, életmódját mások – apátja, a szerzetesi közösség szabályzata, a közösség egyes tagjai (lelkiatyák, seniorok) – ítéletének, ellenőrzésének vesse alá. A regula (mint műfaj) hiszen több változata volt, és azóta is jó néhány újabb keletkezett nem más, mint az Evangéliumnak egy adott közösséghez szabott alkalmazása.

A bencés Regula forrásai

A szerzetes Isten szavából él, akit a teljes bibliai (ó- és újszövetségi) hagyomány és az ehhez szervesen kapcsolódó magyarázatok, azaz az egyházatyák és egyházi írók teológiai okfejtései éltetnek. A felsorolt forrásokat aztán monasztikus teológiának nevezték el. A szerzetesi hagyomány tehát nem zárul le a Regula utolsó szavával, hanem mindmáig folyamatosan tart, hiszen Jézus Krisztus közössége, az egyház ma él, és a szerzetesek ma követik Jézus Krisztus hívását. Forráslistáját Benedek saját maga így adja meg a Regula 73. fejezetében:

Valóban, az isteni tekintélyű Ó- és Újszövetségnek melyik lapja vagy melyik mondása nem a legbiztosabb irányítója az emberi életnek? Vagy a katolikus szentatyák melyik könyve nem hangoztatja azt, mint juthatunk el egyenes úton a Teremtőnkhez? Hasonlóképpen az „Atyák Beszélgetései”, „A Szerzetesi Rendtartások”, továbbá az „Atyák Élete” és Szent Baszileiosz atyánknak Regulája, mi egyebek, ha nem a helyesen élő és engedelmes szerzeteseknek szóló eszközök az erények gyakorlására?

Az időszerűség pedig még érzékletesebben jut kifejezésre a Regula Prológusában:

Övezzük fel tehát derekunkat hittel és a jó cselekedetek gyakorlásával, és az evangélium vezetésével járjuk az ő útjait, hogy méltók legyünk meglátni azt, aki országába hívott minket.

A szerzetesek közössége

Több mint másfél évezredes múltra tekinthetünk vissza a szerzetesség történetében. E tény megkívánja, hogy a szerzetesközösséget ne általános körvonalakban mutassuk be, hanem valóságos történeti koordináták között. Iménti megállapításunk természetesen a bencés Regulára is vonatkozik. Kikből tevődik össze Benedek monostori közössége? Kiknek írja Reguláját Benedek? Ha a Regula szövegét faggatjuk, akkor nagyon különböző társadalmi rétegek és csoportok képviselőivel találkozunk: előkelőkkel és szegények gyermekeivel, szabadokkal és szolgákkal, helyüket kereső idegen szerzetesekkel és klerikusokkal, öregekkel és serdülőkkel, zarándokokkal és vendégekkel. Belőlük lesz közösség, Isten háza, belőlük formálódik „az Úr szolgálatának iskolája”. Benedek – a szerzetesi hagyomány felhasználásával – Reguláját Kr. u. az 530 körüli években írja. Ha valaha mozgott a föld Itáliában, ezekben az évtizedekben szinte földrengést okoztak a beözönlő népvándorlások, amelyek aztán a Regula születési helyét, Montecassinót is hamarosan lerombolták. A kezünkben lévő Regulát két szemszögből közelíthetjük meg. Egyfelől mint örökséget, amely természetszerűen egy közösség önmagáról alkotott képét is tartalmazza, másfelől mint Benedek saját tapasztalatát, amellyel az előbbit gazdagította. Sem az átvett szerzetesi hagyomány regulája, sem Benedeké nem az előkelőknek íródott, hanem – ahogy Pál fogalmaz – a gyengéknek:

Gondoljatok csak meghívástokra, testvérek! Nem sokan vannak köztetek olyanok, akik a világ szerint bölcsek, nem sok a hatalmas, nem sok az előkelő. Isten azonban azt választotta ki, ami a világ szemében balga, hogy megszégyenítse a bölcseket, s azt választotta ki, ami a világ előtt gyöngye, hogy megszégyenítse az erőseket, s ami a világ előtt alacsonyrendű és lenézett, azt választotta ki az Isten, a semminek látszókat, hogy megsemmisítse azokat, akik valaminek látszanak. (1 Kor 1,26–29)

Pál szavai egyaránt érvényesek az átvett alapszövegre, Benedek korára és a mai közösségekre. Így érthető, hogy a Regula

szövegösszefüggése tükörként mutatja meg azokat az emberi gyarlóságokat, bűnöket, amelyek egy közösségben előfordulhatnak, mint például tunyaság, restség, engedetlenség, késlekedés, a másik megvetése, anyagiasság, tisztátalanság, rosszakarat, vádaskodás, gyűlölködés – és akkor még nem is soroltam fel mindent, csupán azokat az emberi viselkedésformákat, amelyek a szerzetesi szabály ellen vétének. Ha mindezekről összképet akarunk kapni, el kell olvasnunk a Regula 4. fejezetét, amely a jócselekedetek eszközeit sorolja fel. Ezek mindegyike gyógymódot kínál az emberi hiányosságokra, bűnökre.

A bencés Regula „büntetőködexe”

Az eddig elmondottakból következik, hogy a bencés Regula, amely gyakorlati életszabály, nem csupán elméleti, spirituális tanítást ad, hanem egyfajta konfliktuskezelési útmutatást is nyújt. A közösséget szolgálja, amennyiben lelkipásztori irányításban részesíti tagjait, vagy a maga eszköztárával feszültséget old fel, közösségellenes magatartásformát kezel. Kellemetlen hangzása ellenére is a „büntetőködex” fejezetei a bencés Regula gyöngyszemei közé tartoznak. Benedek Regulája az apát feladatát az orvos munkájával világítja meg, mivel bizonyos esetekben az apátnak úgy kell eljárnia, mint a bölcs orvosnak. A két szolgálat, az apáti és az orvosi kiegészítik egymást. Benedek medicus sapiens-ről beszél, olyanról, aki a szakmai tudáson túl a szív többdimenzionális intelligenciájával rendelkezik, azaz – biblikus szóhasználat szerint – bölcs.

Az ún. „büntetőködex”-ben (27–30. fejezetek), de egyéb helyen is előkerül a büntetés fogalma és gyakorlata. Benedek mély emberismerettel rendelkezik, és tapasztalatból tudja, hogy egy kolostorban nemcsak alkalmazkodó emberek élnek, hanem olyanok is, akik okot szolgáltatnak büntetések kiszabására. A Regulának büntetést szabályozó fejezetei szerint az apátnak orvosként kell eljárnia. Benedek nyilván úgy gondolta, hogy a büntetés pilanatában nem bíróra, hanem orvosra van szükség.

Miként gondoskodják az apát a kiközösítettekről? (27. fejezet)

Az apátnak a lehető legnagyobb gondja legyen a bűnös testvérekre, mert „nem az egészségeseknek szükséges az orvos, hanem a betegeknek” (Mt 9,12). Ezért, mint bölcs orvos, minden eszököt használjon fel: küldjön hozzá szenpektákat, vagyis öregebb, bölcs testvéreket, akik mintegy titokban vigasztalják az önmagával küszködő testvért, és alázatos elégtételadásra buzdítják; vigasztalják is, nehogy „elnyelje őt a túlságos szomorúság” (2 Kor 2,7), hanem, miként ugyanaz az Apostol mondja: „Erősödjék meg benne a szeretet” (2 Kor 2,8). De mindenekeelőtt imádkozzanak érte.

Az apátnak a legnagyobb körültekintéssel és buzgalommal azon kell fáradoznia, hogy a reábízott juhok közül egyet se veszítsen el. Tudnia kell ugyanis, hogy beteg lelkek gondozását vállalta magára, nem pedig zsarnoki uralmat az egészségesek fölött. Rettegjen a próféta fenyegetésétől, amelyben Isten szól hozzá: „Ami kövér volt, kiválasztották, de az erőtlent elvetették” (Ez 34,3-4). Kövesse a jó pásztor atyai példáját, aki otthagya kilencvenkilenc juhát a hegyekben, és elment az egy eltévedtet megkeresni (Lk 15,3-5), és annak gyöngeségén annyira szánakozott, hogy szent vállaira kegyeskedett venni, és így vitte vissza a nyájhoz.

Benedek Jézus szavát idézi, ahogy azt a Máté 9,12 versében olvashatjuk. Jézus azonban e logiont nem akkor mondja, amikor gyógyít, hanem akkor, amikor magához hívja a vámosokat és bűnösöket. Ez azt jelenti, hogy nem csupán testi betegekről van szó, hanem olyanokról is, akiknek lelki vagy más társadalmi háttérű bajuk van. Jézus legnagyobb gondját az utóbbi típus jelenti, ezért idézi Benedek ezt a helyet.

E helyütt arról a veszélyről beszél Benedek, amire nem szoktunk gondolni. Abban a meggyőződésben cselekszünk ugyanis, hogy az emberek, a munkatársak, akikkel dolgozunk, makk egészségesek, és megfelelnek elvárásainknak. Mindeközben Benedek nemcsak a problematikussá vált testvéreire gondol, ha-

nem a testvéri együttélés egyik általános alapelvét fogalmazza meg. Az egész közösség bizonyos értelemben gyengékből és betegekéből áll. A latin szövegben *animae infirmae*-t olvasunk, amely gyengét és beteget, gyenge lelkűt egyaránt jelenthet. Az apát számára ez azt jelzi, hogy nem olyan emberek veszik körül, akik a végtelenségig terhelhetők, hanem olyanok, akiknek törékenységet, gyöngeséget szem előtt kell tartania, különben áll rá a szigorú szó, amelyet a Regula az önkényes hatalomgyakorlásról mond. A latin szövegben a „*tyrannis*” szerepel, amely nem szorul külön magyarázatra.

Az apátnak tudnia kell, hogy „a beteg lelkek – *infirmae animae*” gondozását vállalta. Ezzel a megközelítéssel Benedek akár azt a benyomást is kelthetné az olvasóban, mintha a szerzetesi közösség nem volna más, mint betegek gyülekezete, vagy valamiféle gyógyintézet. Jóllehet e gondolat lényeges szempont a közösség vezetésében, de mégsem ez a legfontosabb vonás, amely egy kolostorról elmondható.

**„Küldjön hozzá szenpektákat, vagyis
idősebb, bölcs testvéreket” (RB 27, 5-6)**

Mérlegeljük a Regula 27. fejezetében felvillantott élethelyzetet! Az apát a tekintély, a fegyelem őre, ugyanakkor pásztora és gyógyítója is közösségének. Akit hibájáért, mulasztásáért megró, azzal – érthető módon – egy ideig sérül kapcsolata, kommunikációja. Ezért szól egy idősebb, bölcsőbb, érettebb testvérnek, és arra kéri, segítsen a másíknak a feldolgozás munkájában. Ha ez sikeres, akkor béke lesz, helyreáll a kommunikáció is, és nem az árkok mélyülnek.

A bencés Regula elemzői nem egységesek a szenpekta szó értelmezésében, de mindannyian egy fontos személyt írnak körül. A szenpekta a seniorra emlékeztető latinositott görög szó, azaz a „senior”, az idősebb (testvér) szinonimája. Jelentését valamelyest így lehetne körülírni: a megbántott testvér egykori „játsszótársa”, bizalmasa, vele rokonszenvező, együttérző kortársa, talán még a novícius (aki a szerzetesi élet kezdetén újonctársa volt) is szóba

jöhet. Olyan személy, aki ebben az elszigeteltségben, az önmagával, a külvilággal és az apáti tekintéllyel folytatott küzdelmében közel tud lépni hozzá elfogadó, megértő magatartásával, amely aztán kiindulása lehet az útkeresésnek.

Egy közösségnek szüksége van az ilyen idősebb, bölcs emberekre, mert velük a közösség gyógyíthatná önmagát; nem orvosi, hanem lelki módon. Igazában véve mindenkinek olyannak kellene lennie, hogy adott esetben idősebb testvére vagy nővére, azaz támasza lehessen embertársának.

Gyakran beszélünk gyógyító közösségről, mert talán nagyon is érezzük hiányát. A keresztény közösségnek olyannak kellene lennie, amelynek tagjai kölcsönös lelki támogatással képesek egymást gyógyítani. Úgy kell egymással bánnunk, hogy a bánásmód révén egészségesek, gyógyultak lehessünk.

A lelkipásztori teológia azt mondja: a közösség nem csupán tárgya, hanem alanya is a lelkipásztori teológiának, azaz a közösség tagjait nemcsak (kívülről) pásztorolják, gondozzák, hanem a közösségnek is gondja az emberek üdvének, egészségének szolgálata.

Tanácsával Benedek nagyon fontos útmutatást ad annak, aki embertársának segíteni akar. Amikor ún. nehéz emberrel, testvérrel fáradozunk, az iránta való szeretetnek növekednie kell. Fennáll ugyanis a veszély, hogy szeretetünk alábbhagy, elfogy, mert a másik nyakas, értetlen és megközelíthetetlen, ahogy ezt a Regula fejezetéből feltételezhetjük. Ha ugyanis a másikkal foglalkozom, s eközben bosszankodom magatartása miatt, hogyan növekedhetnék bennem a szeretet?

Azaz a másikkal való törődésem közben valami bennem is végbemegy, valami bennem is változik. Miközben a magam frusztrációját, bosszúságát feldolgozom, bennem is végbemegy egyfajta gyógyulás, amely lehetővé teszi a másik iránti mélyebb megértést és szeretetet. Ez az a feltétel, amellyel valóban segíteni tudok, vagy amely révén a másik megérti az én szeretetem nyelvét. Döntő kérdés marad viszont, hogy a másikkal való hosszas foglalkozásomban növekszik-e szeretetem, vagy éppen ellenkezőleg: csalódásom és kudarcom gyarapszik-e?

Záró gondolat

Nursiai Benedek Regulája szabály, útjelző tábla Krisztus követésének útján. Rámutat a célra és arra, Akinek ajándékával a Célhoz eljuthatunk. Eszköztárat is ad a kezünkbe, a közösség felkínálta segítséget és lehetőséget, amellyel – a szabályzat, a monostor egységének szem előtt tartása mellett is – egyénileg élhetek. Olyan közvetítési, konfliktuskezelési esélyeket is felkínál, amelyek minden emberi közösségben alkalmazhatók. A bencés Regula által „megmutatja nekünk az Úr az élet útját”. (Prológus 50 v.)

Várszegi Asztrik